

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน บ้านโนนสวรรค์**ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร****THE ACHIEVEMENT FACTORS OF THE COMMUNITY FINANCE FUND****GROUPS BAN NONSAWAN, PANGKWONG SUB-DISTRICT, MUANG****DISTRICT, SAKON NAKHON PROVINCE**ปิยะวดี ยอดนา¹Piyawadee Yodna¹**บทคัดย่อ**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทชุมชนบ้านโนนสวรรค์ 2) กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน

ผลการวิจัยวิจัย พบว่า 1) บ้านโนนสวรรค์เป็นชุมชนมีข้อได้เปรียบทางด้านลักษณะสภาพแวดล้อม สภาพภูมิศาสตร์ ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน จึงเอื้อต่อการพัฒนากลุ่มเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน 2) กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ มีทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงโคนม กลุ่มปุยคอก กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กบห.) กลุ่มธนาคารข้าว และกลุ่มสตรีแม่บ้าน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการที่ดี ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเครือข่ายภายนอก

คำสำคัญ: ชุมชน, กองทุนการเงินชุมชน, เศรษฐกิจชุมชน

¹สาขาวิชาการเงินการธนาคาร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร Finance and Banking Program Faculty of Management Science

Sakon Nakhon Rajabhat University

E-mail: piyawadee.yodna@gmail.com

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study community context of Ban Nonsawan 2) to investigate the community finance fund groups Ban Nonsawan 3) to study the achievement factors the community finance fund groups Ban Nonsawan Pangkwong sub-district, Muang district, Sakon Nakhon province using a qualitative research methodology. Data were collected by interviews. The data were analyzed with content analysis. There were 8 key informants. The results of research were found that: 1) Ban Nonsawan was an advantageous area with environment, geography, and complete utilities and facilities therefore it was led to the development of community economic groups especially community finance fund groups. 2) There were 8 community finance fund groups available which consisted of saving for production, folk herb, weaving, dairy cows, manure, village and urban community fund, rice bank, and women housewives group. Factors affecting community finance fund group's achievement were good management, strong social capital, local wisdom, and external networks.

Keywords: Community, Community finance fund, Community economic

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ที่เน้นการพัฒนาประเทศสู่สังคมโลก เน้นการสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกและเน้นการพัฒนาเมืองมากกว่าชนบท เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย คนเมืองและคนชนบท ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเนื่องจากมีคนจนจำนวนมากไม่มีโอกาสได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ และถูกประเมินว่าเป็นกลุ่มที่ไม่มีความสามารถและศักยภาพในมิติเศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพชีวิตไม่ดี ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวของภาครัฐจากการพัฒนา ดังนั้น จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรภาคประชาชนเพื่อร่วมกันในการพัฒนาทางเลือกของชุมชนขึ้น เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ “ระบบเศรษฐกิจชุมชน” โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการส่งเสริมด้านองค์การการเงินให้กับชุมชน คือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน ซึ่งองค์กรเหล่านี้ได้มีการบริหารจัดการเงิน มีสมาชิก มีคณะกรรมการ มีการสมทบเงิน ลงทุน และนำเงินสะสมไปให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อการลงทุน หรือแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2544 หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดนโยบายให้จัดตั้งกองทุนการเงินชุมชนขึ้น ได้แก่ กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน กลุ่มแม่บ้าน ธนาคารข้าว กลุ่มสตรี และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) ในช่วงปี พ.ศ. 2559–2561 ได้มีการกำหนดแผนสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีเป้าหมาย คือ ความเข้มแข็งประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนท้องถิ่นมีระบบและกลไกที่มีความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคง นำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” (สถาบันพัฒนาองค์กรมหาชน, 2564)

บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่เป้าหมายในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพราะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพหลายด้าน เช่น ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การทำการเกษตร ระบบสาธารณูปโภคที่มีความพร้อม นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านในโครงการ

เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง จึงก่อเกิดกลุ่มทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนที่หลากหลาย และกองทุนเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ มีการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลให้กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ ซึ่งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก สามารถดำรงอยู่ และประสบความสำเร็จจากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำไปใช้ในเชิงวิชาการ เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษากลุ่มกองทุนการเงินชุมชน บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกเจาะจงเฉพาะพื้นที่บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนหลากหลาย ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน มีทั้งหมด 8 คน ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมจากกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ที่ใช้ศึกษา โดยใช้วิธีการสำรวจพื้นที่การศึกษาเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้านโนนสวรรค์ มีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อหาร่องรอยชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน อาชีพหลัก อาชีพเสริมของประชากร ลักษณะภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ระบบสาธารณูปโภค และการรวมตัวกันเพื่อสร้างกลุ่มเศรษฐกิจของชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้านประเพณี วัฒนธรรม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา

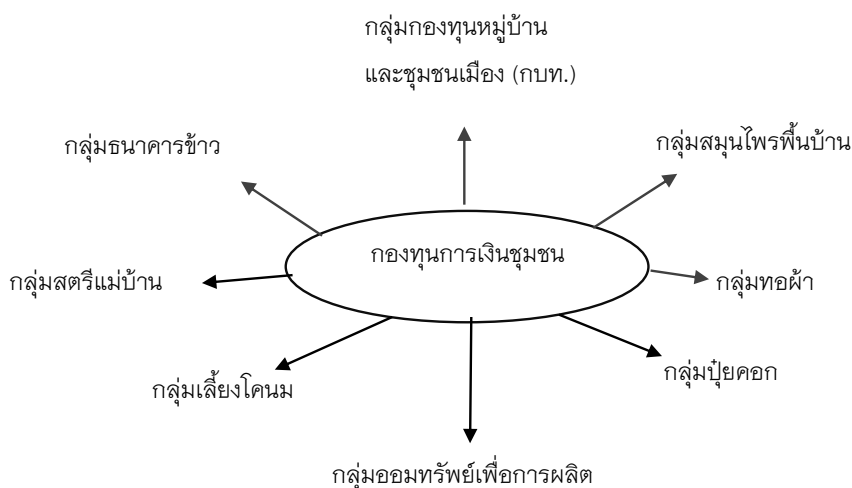
การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบก่อน แล้วจึงนำไปประมวลผลและการวิเคราะห์ผล ซึ่งจะใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า โดยการใช้คำถามเดิมแต่เปลี่ยนบุคคลผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการใช้คำถามเดิมแต่เปลี่ยนสถานที่ เปลี่ยนเวลาการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ เที่ยงตรง และถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์กลับไปคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยนำข้อมูลมาจัดระเบียบเป็นหมวดหมู่เพื่อดูความสัมพันธ์ว่ามีการเชื่อมโยงกันอย่างไร แล้วนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านโนนสวรรค์

จากการสัมภาษณ์นายสมาน พวงมาลัย ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาบ้านโนนสวรรค์ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยมีชาวบ้านชื่อนาย คำพันธ์ การุณ ได้ย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มาตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้กับภูน้อย เทือกเขาภูพาน และได้ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ต่อมา มีการชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาตั้งบ้านเรือนและมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2517 ได้ก่อตั้งหมู่บ้าน ชื่อว่า “บ้านโนนสวรรค์” และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านมีอาชีพหลักทำการเกษตร ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ การทอดผ้าของกลุ่มสตรี เลี้ยงโคนม ขายปุ๋ยคอก และการทำธุรกิจชุมชน เช่น ร้านขายสินค้าชุมชน การแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน นอกจากนี้ทำเลที่ตั้งของชุมชนยังมีความได้เปรียบทางด้านลักษณะภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบด้วยแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้าน มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทั้งระบบไฟฟ้า ระบบประปา ถนนสายหลักที่เชื่อมผ่านหมู่บ้าน ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนโดยได้ก่อตั้งกองทุนการเงินชุมชนขึ้น ประกอบด้วยกลุ่มกองทุนการเงินต่าง ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์

2. กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์

การก่อเกิดของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ เกิดจากนโยบายภาครัฐ โดยกรมการพัฒนาชุมชน มีบทบาทในการเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ จึงสนับสนุนให้หมู่บ้าน ชุมชน จัดตั้งกลุ่มองค์กรกองทุนการเงินชุมชนขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้มีการดูแลช่วยเหลือกัน เรียนรู้การบริหารจัดการกองทุนร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยตนเอง นำไปสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งบ้านโนนสวรรค์เป็นชุมชนเป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน มีรูปแบบการจัดตั้ง ดังนี้

2.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน เป็นการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เริ่มแรกสมาชิกได้นำเงินมาลงหุ้น ๆ ละ 100 บาท ได้จำนวนเงินทั้งสิ้น 34,000 บาท แล้วนำเงินไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 4,000,000 บาท เงื่อนไขที่สมาชิกต้องปฏิบัติ ได้แก่ สมาชิกต้องนำเงินมาออมคนละ 20 – 1,000 บาท ต่อเดือน หากสมาชิกต้องการกู้ยืมต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี การจัดสรรผลกำไร สมาชิกได้ส่วนแบ่งร้อยละ 60 คณะกรรมการได้ร้อยละ 20 จัดสรรไว้ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มร้อยละ 15 และจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในอัตราร้อยละ 5 ของเงินปันผลทั้งหมด ซึ่งสวัสดิการต่าง ๆ ได้แก่ สมาชิกคลอดบุตรได้คนละ 500 บาท ค่ารักษาพยาบาลกรณีนอนโรงพยาบาลคนละ 100 บาท ฌาปนกิจสงเคราะห์ศพละ 3,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่ม 400 คน โดยมีนายอ่อน ขำขันมะลือ เป็นประธานกลุ่ม

2.2 กลุ่มทอผ้า เป็นโครงการของกรมการพัฒนาชุมชนเข้ามาจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในช่วงแรกได้รับเงินสนับสนุนจากพระเจษฎุทธนา จิรยุทโธ หรือหลวงปู่ภูพาน จำนวนเงิน 20,000 บาท นำมาซื้ออุปกรณ์ในการทอผ้า และได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐปีละ 30,000 บาท นำมาเป็นต้นทุนซื้อฝ้ายและใยไหมรวมทั้งอุปกรณ์อื่น ๆ มีประธานกลุ่มคือ นางบล พูนวงศ์ ผลิตภัณฑ์ผ้าที่ทางกลุ่มผลิต ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าย้อมครามธรรมชาติ ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ผ้าห่มสะไบ จะทอเป็นผ้าเมตรแบ่งขาย ผ้าชิ้นไหม ผ้าชิ้นคราม ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่คราม ผ้าครามเมตร ผ้าขาวม้า และผ้าสะไบ

2.3 กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน จัดตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มของสมาชิกแม่บ้าน ผลิตครีมอาบน้ำมะขาม และแชมพูจากใบทองพันชั่ง ใบอัญชัน ซึ่งเป็นอาชีพเสริมในช่วงฤดูแล้งหลังจากทำไร่แล้ว เงินทุนได้มาจากสมาชิกร่วมกันลงทุนคนละ 100 บาทต่อปี และได้รับเงินอุดหนุนจากพระเจษฎุทธนา จิรยุทโธ หรือหลวงปู่ภูพาน จำนวนเงิน 20,000 บาท ทางกลุ่มมีกำลังการผลิตแชมพูได้ครั้งละ 200-300 ขวด วัตถุดิบมะขามรับซื้อจากคนในชุมชนกิโลกรัมละ 40-50 บาท ส่วนวัตถุดิบทองพันชั่งนำมาจากบ้านเรือนของสมาชิกที่ปลูก ราคาขายแชมพูขวดละ 45 บาท (ราคาส่ง) และขวดละ 50 บาท (ราคาปลีก) ในการขายแต่ละครั้งมียอดขายประมาณ 10,000 – 20,000 บาท ซึ่งมีลูกค้าบางส่วนสั่งผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปจำหน่ายต่อสมาชิกที่เข้ามาร่วมผลิตในแต่ละครั้งจะได้ค่าแรงขวดละ 5 บาท และเมื่อทางกลุ่มมีกำไรจากการขายจะนำเงินมาให้สมาชิกกู้ยืมต่อ มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 นอกจากนี้ยังนำผลกำไรมาปันผลให้กับสมาชิกในอัตรา 70% และปันผลให้คณะกรรมการในอัตรา 30% ของเงินปันผลทั้งหมด ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 26 คน โดยมีนางศรี การุณ เป็นประธานกลุ่ม

2.4 กลุ่มเลี้ยงโคนม ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2518 เริ่มแรกก่อตั้งกลุ่ม มี 3 คน ได้แก่ นาย คำพอง กลยณี นายแถว ชัยโยธา และนายเทพ ได้ซื้อนมจากกรมบำรุงพันธุ์สัตว์โดยรีดใส่ขวดประมาณตัวละ 10 ลิตร นำไปขายเร่ตามหมู่บ้าน ขายลิตรละ 6 บาท ต่อมามีคนในชุมชนเริ่มสนใจที่จะเลี้ยงวัวมากขึ้น นายคำพองจึงเป็นหัวหน้ากลุ่ม เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงเสด็จมาและมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรจนม

เพื่อรองรับผลผลิตจากเกษตรกร ต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ได้เข้ารับการอบรมจากจังหวัดขอนแก่น โดยพันธุ์วัวได้มาจากกรมปศุสัตว์ คือพันธุ์โฮลไทร์ฟรีเซียน ในปัจจุบันการเลี้ยงโคนมของกลุ่มเกษตรกรบ้านโนนสวรรค์ สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ เพราะมีสหกรณ์โรงนมภูพานเป็นแหล่งรับซื้อน้ำนมดิบ ทำให้ชาวบ้านไม่ต้องไปเร่ขายเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

2.5 กลุ่มปุ๋ยคอก เป็นธุรกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับสมาชิก ดำเนินงานโดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการหาตลาดให้กับสมาชิก หรือรับซื้อปุ๋ยคอกจากสมาชิกแล้วนำไปจำหน่ายเองในราคากระสอบละ 50 บาท แต่ปัจจุบันมีสมาชิกบางส่วนจำหน่ายเองไม่ผ่านกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2.6 กลุ่มธนาคารข้าว จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนในชุมชนในการขอยืมข้าวเปลือกไปใช้เพื่อการเกษตร หากสมาชิกยืมข้าวทุก ๆ 120 กิโลกรัม จะต้องจ่ายดอกเบี้ยเป็นข้าว 24 กิโลกรัม หรืออาจชำระคืนเป็นจำนวนเงินตามมูลค่าข้าวเปลือก และผลกำไรที่ได้รับจากดอกเบี้ยข้าวทั้งหมดจะถูกจัดสรรให้แก่คณะกรรมการกลุ่ม 50% และอีก 50% เก็บไว้บางส่วน และจัดสรรบางส่วนเพื่อนำมาบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน ในการขอยืมข้าวให้สิทธิเฉพาะสมาชิกบ้านโนนสวรรค์เท่านั้น ปัจจุบันมีนายสมพร นรสาร เป็นประธานกลุ่ม

2.7 กลุ่มสตรีแม่บ้าน เป็นโครงการของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างอาชีพให้กับกลุ่มสตรี นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเงินทุนการกู้ยืมให้กับสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะต้องนำเงินมาลงทุนคนละ 200 บาท ต่อปี และหากมีการกู้ยืมจะต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี ผลกำไรจากการดำเนินงานจะนำมาปันผลให้แก่สมาชิกในอัตรา 50% คณะกรรมการจะได้รับปันผลในอัตรา 30% และอีก 20% จัดสรรเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก นอกจากนี้สมาชิกยังได้รับเงินสงเคราะห์หากเสียชีวิต ศพละ 5,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 150 คน โดยมีนางอาพร มหาอุด เป็นประธานกลุ่ม

2.8 กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กบพ.) จัดตั้งขึ้นจากโครงการของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือชุมชน ลดปัญหาความยากจน เป็นแหล่งทุนให้สมาชิกกู้ยืมและนำไปสร้างงานสร้างอาชีพ โดยมีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมร้อยละ 5 ต่อปี และยังสนับสนุนให้สมาชิกนำเงินมาออมกับโครงการเดือนละ 30 บาท ผลกำไรจากการดำเนินงานนำมาปันผลให้กับสมาชิกในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี แต่ไม่มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 226 คน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์

3.1 การบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์ประธานแต่ละกลุ่ม พบว่า ทุกกลุ่มมีแนวทางการบริหารจัดการที่ดี ผู้นำกลุ่มหรือประธานกลุ่มมีการทำงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาล รับผิดชอบในหน้าที่ ทำงานอย่างซื่อสัตย์ ส่วนสมาชิกของแต่ละกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี ภาพรวมของการบริหารทุกกลุ่มเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน จึงส่งผลให้กลุ่มกองทุนการเงินชุมชน ทั้ง 8 กลุ่ม ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกองทุนการเงินที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ความสำเร็จวัดได้จากจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 400 คน มีเงินทุนหมุนเวียนมากกว่า 4,000,000 บาท และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม คือ นายอ่อน ขำขันมะลือ จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มกล่าวว่า นายอ่อน เป็นหัวหน้ากลุ่มที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์

สุจริต โปร่งใส ดูแลเอาใจใส่สมาชิกอย่างดี และนายอ่อนได้กล่าวถึงสมาชิกว่าสมาชิกส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบในการส่งเงินออมอย่างต่อเนื่อง ตรงเวลา ทำให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเงินทุนหมุนเวียนมากเพียงพอที่จะนำมาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในยามเจ็บไข้ มีเงินค่ารักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือในยามคลอดบุตร และเมื่อถึงแก่ความตายมีเงินช่วยในการจัดงานฌาปนกิจศพ นอกจากนี้สิ่งที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านโนนสวรรค์ คือ การได้รับรางวัลชนะเลิศในการจัดสรรกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่นประเภทกลุ่ม/องค์กร ประจำปี 2564 ของจังหวัดสกล สำหรับกลุ่มทอผ้าได้มีการพัฒนานตนเองมาผลิตผ้าย้อมครามธรรมชาติ ซึ่งในช่วงเริ่มแรกก่อตั้งกลุ่มมีแค่การผลิตผ้าไหม ผ้าขาวม้า และผ้าย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องและความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนบางครั้งไม่มีปูเพียงพอในการขาย และอีกหนึ่งอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมเพื่อเอาน้ำนมมาจำหน่าย สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนเป็นอันดับต้น ๆ

3.2 ทูทางสังคม

ทูทางสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ ซึ่งผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า บ้านโนนสวรรค์มีทูทางสังคมที่แข็งแกร่ง ดูได้จากความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรัก ความสามัคคีของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งทุกๆ ปี หมู่บ้านจะมีการจัดกิจกรรมผสานความสามัคคี เช่น การจัดแข่งขันกีฬา การทำบุญหมู่บ้านประจำปี นอกจากนั้นในชุมชนยังคอยช่วยเหลือกันและกัน สนับสนุนเกื้อกูลทั้งด้านแรงงาน เงินทุน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนลดการพึ่งพาจากแหล่งภายนอก การเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มกิจกรรมในการร่วมมือร่วมใจแก้ไขปัญหาชุมชน ความมุ่งมั่นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อต้องการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ และพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จ ทำให้กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น มีรายได้เพียงพอในการดูแลครอบครัว มีสวัสดิการต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือคนในชุมชนในยามเกิดภาวะฉุกเฉิน

3.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

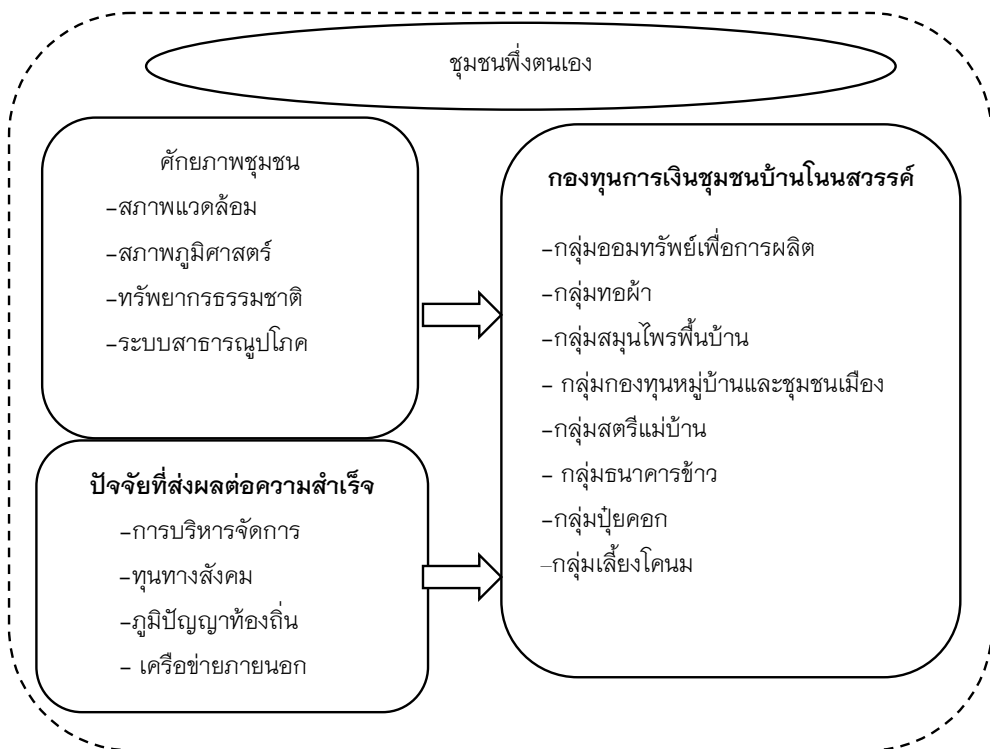
บ้านโนนสวรรค์ถือได้ว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีทรัพยากรทางภูมิปัญญาสั่งสมมาในอดีต และเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน จากรุ่นสู่รุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการผลิตทอผ้าไหม ผ้าย้อมครามธรรมชาติ การรวมกลุ่มกันเพื่อการออม การใช้สมุนไพรเป็นยาและอาหาร มีหมอฟันบ้านและการแพทย์แผนโบราณ การผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงวัวนมเพื่อการขายน้ำนม และมูลวัว การพ้อนรำพื้นบ้านภูไท และภูมิปัญญาเหล่านี้ได้มีการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจชุมชน มีผลผลิตที่มีคุณค่าและมูลค่า สามารถนำมาสร้างเป็นรายได้ จึงส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.4 เครือข่ายภายนอก

การสร้างเครือข่ายภายนอกได้ส่งผลให้กองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเครือข่ายภายนอกจะคอยสนับสนุนช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ องค์ความรู้ต่าง ๆ หรือให้ทุนสนับสนุนกับชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ คือ การร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสกลนคร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร สถาบันอุดมศึกษา และเครือข่ายกลุ่มอื่น ๆ ที่มีแนวทางการดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน

สรุปผลการวิจัย

บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรด้านต่าง ๆ ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณูปโภค บ้านโนนสวรรค์จึงถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลากหลาย ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มทอผ้า กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร กลุ่มปุ๋ยคอก กลุ่มเลี้ยงโคนม กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กบท.) และกลุ่มสตรีแม่บ้าน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีการพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการที่ดี มีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ของคนในชุมชนและสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นทำให้ความรู้นั้นไม่สูญหาย และการได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกที่ทำให้กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ รวมทั้งการให้ทุนสนับสนุนเพื่อนำมาทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ศักยภาพชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกองทุนการเงินชุมชน

อภิปรายผล

บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และคนในชุมชนได้ดึงศักยภาพของตนเองมาใช้อย่างเต็มที่โดยการจัดตั้งกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนหลากหลาย มีการบริหารจัดการจนประสบความสำเร็จ โดยมีปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งต้องมีผู้นำกลุ่มที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ดูแลเอาใจใส่สมาชิกอย่างดี สมาชิกเองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ อรัญญา เกษรินทร์ (2560) ที่ทำการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบของกลุ่มออมทรัพย์ บ้านอ้อมแกว หมู่ 9 ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มต้องมีผู้นำที่มีความเป็นภาวะผู้นำ สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม และความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และณัฐราพษ์ อภิโชติเดชาสกุล (2557) ยังกล่าวว่า การบริหารจัดการที่ดีจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณะกรรมการ สมาชิก และชุมชน การบริหารแบบเครือข่าย เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการกลุ่มประสบความสำเร็จ เพราะในความเป็นเครือข่ายจะมีความยืดหยุ่นในบางสถานการณ์ สามารถลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานได้ (ณรงฤทธิ์ ไชยศรี, 2558)

2. ทูตทางสังคมที่หลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งด้านแรงงาน เงินทุน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มกิจกรรมในการร่วมมือร่วมใจแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้ชุมชนลดการพึ่งพาจากแหล่งภายนอก สอดคล้องกับการศึกษาของ Aveh, Dadzie and Krah (2013) ความสำเร็จของชุมชนเกิดจากการมีทุนทางวัฒนธรรมแห่งการพึ่งตนเองของคนในชุมชน นอกจากนี้ Carlton (2001) ยังกล่าวว่าเศรษฐกิจที่ดีต้องมาจากความสามารถด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่ดี และการเสริมสร้างศักยภาพองค์กร โดยการฝึกอบรมบุคลากร องค์กรนั้นก็จะต้องเพิ่มไปด้วยคนมีคุณภาพ สามารถนำพาองค์กรให้เจริญเติบโต และส่งต่อไปยังเศรษฐกิจของเมืองนั้น ชุมชนนั้นต่อไป

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านโนนสวรรค์เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีทรัพยากรสินทางภูมิปัญญาสั่งสมมาในอดีต และถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และชุมชนได้นำภูมิความรู้เหล่านี้มาพัฒนาเป็นผลผลิตทางเศรษฐกิจ เกิดกลุ่มอาชีพต่าง ๆ สอดคล้องกับ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554) ที่กล่าวว่า การพัฒนาประเทศที่เข้มแข็งไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความแข็งแกร่งของท้องถิ่น และความแข็งแกร่งของท้องถิ่นก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากภูมิปัญญา

4. เครือข่ายภายนอก จะคอยสนับสนุนด้านงบประมาณ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ Carlton (2001) เครือข่ายภายนอกจะช่วยในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

จากปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ทำให้กลุ่มกองทุนการเงินชุมชนบ้านโนนสวรรค์ ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนฐานรากมีความเข้มแข็ง ซึ่งวัดได้จากการที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ อย่างเสมอภาค และมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันกับระบบเศรษฐกิจภายนอกชุมชน มีอำนาจต่อรอง และเป็นชุมชนที่สามารถทำมาหากินได้อย่างมีคุณภาพ นอกเหนือจากนี้ตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งคือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาของแต่ละกลุ่ม จำนวนคนในชุมชนที่เข้าร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จำนวนเงินทุนหมุนเวียนของแต่ละกลุ่ม (นภาพรณัฏ หะวานันท์ และคณะ, 2550)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละชุมชน

2. ในการกำหนดนโยบายการพัฒนากองทุนการเงินชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างรัฐกับชุมชน จะทำให้การพัฒนาของกลุ่มกองทุนการเงินชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จและมีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดในเชิงพื้นที่เพราะใช้พื้นที่เดียวในการศึกษา ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขึ้น เช่น การศึกษาเกี่ยวกับกองทุนการเงินชุมชนในระดับจังหวัด หรือระดับภูมิภาค แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาชุมชนต้นแบบ สำหรับนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการนำนโยบายการพัฒนากองทุนการเงินชุมชนไปปฏิบัติ จะทำให้เห็นมิติการพัฒนาชุมชนว่ามีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างรัฐและชุมชนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐชน วรชัยชา. (2559). *ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา กองทุนที่ได้รับการพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ในจังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ รปม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฏฐาพงษ์ อภิชาติเดชากุล (2557). *สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน: ความเข้มแข็งจากฐานรากรองรับประชาคมอาเซียน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- นภาพรณ หะวานนท์, และคณะ. (2550). *ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). (2564). *การพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเอง*. บัณฑิตวันที่ 1 สิงหาคม 2564 จาก www.codi.or.th
- อรัญญา เกษรินทร์. (2560). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบของกลุ่มออมทรัพย์บ้านอ้อมแกว หมู่ที่ 9 ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ รป.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อะไรคือภูมิปัญญาชาวบ้าน. (2564). สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://thebuddh.com/?p=37279>.
- Aveh, F.K., Dadzie, P. S., & Krah, R. Y. (2013). *Success of Microfinances: The Ghanaian Experience*. Faculty of Accounting & Finance, University of Professional studies, Accra, Ghana.
- Carton, A. (2001). *Microfinance in Uganda*. Department for Development Cooperation, The Austrian Ministry of Foreign Affairs.